

Євгеній Левченко

студент спеціальності 232 Соціальне забезпечення

Олена Гончаренко

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

м. Суми

ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ МАЮТЬ СТАТУС УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

У статті висвітлено зміст понять «військовослужбовець» і «учасник бойових дій». Визначено правові основи соціального захисту військовослужбовців зі статусом учасників бойових дій. Зауважено, що соціальний захист даної категорії військовослужбовців і ветеранів включає заходи, які держава здійснює для створення системи правових та соціальних гарантій.

Ключові слова: військовослужбовець, учасник бойових дій, соціальний захист.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна Україна стикається з наслідками повномасштабної військової агресії з боку РФ, що призвело до появи значної кількості військовослужбовців зі статусом учасників бойових дій. Ризикуючи своїм життям і здоров'ям заради захисту нашої країни, учасники бойових дій після повернення із зони конфлікту повинні отримувати належну підтримку з боку держави. Зазначене актуалізує питання правового забезпечення соціальних прав і надання належних гарантій даній категорії військовослужбовців, адже вони стикаються зі значними викликами і проблемами під час реінтеграції в цивільне життя, фізичного та психологічного відновлення тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Звернення до довідкової літератури дає нам можливість визначити військовослужбовців як «громадян України, які певний час служать у війську та мають повний спектр конституційних прав, включаючи політичні, культурні, соціально-економічні, особисті та релігійні права» [1]. Це визначення вважається класичним і прийнятним, оскільки воно відображає основу та зміст правового статусу

військовослужбовців, забезпечуючи їм доступ до всіх прав і свобод, передбачених українським законодавством.

З початку російського вторгнення в Україну в 2014 році в АТО/ООС серед військовослужбовців з'явилася нова група ветеранів, які отримали статус «учасник бойових дій». Учасники бойових дій визначаються як «індивіди, котрі беруть активну участь у виконанні військових завдань у захисті країни, будучи частиною військових частин, з'єднань, флоту, партизанських груп, підпільних організацій та інших формувань відповідно до потреб Збройних Сил як у час війни, так і в мирний період» [1].

Військовослужбовці і ветерани зі статусом «учасник бойових дій» перебувають в особливому становищі, яке суттєво відрізняється від умов життя інших громадян. Більшість з цих осіб – це молоді, економічно активні особи з активною громадською позицією, які потребують дієвої державної підтримки під час несення служби, а також комплексного підходу для їхньої інтеграції в цивільне життя після завершення військової кар'єри. Важливо відзначити, що члени сімей учасників бойових дій також потребують державної підтримки у процесі адаптації ветеранів до цивільного життя, включаючи надання психологічної, освітньої, правової та інших видів допомоги.

Передовсім варто зауважити, що учасники бойових дій мають всі права та свободи, які належать людині та громадянину згідно з гарантіями, встановленими в Конституції України [2] та національному законодавстві з урахуванням специфічних особливостей, визначених в цих та інших правових документах. Ніхто не має права обмежувати права і свободи військовослужбовців та членів їхніх сімей, передбачені чинним законодавством України.

Зокрема, згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [3], соціальний захист військовослужбовців включає заходи, які держава здійснює для створення

системи правових та соціальних гарантій. Ці гарантії забезпечують виконання конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб, враховуючи специфіку службової діяльності та статус військовослужбовців у суспільстві, а також сприяють збереженню соціальної стабільності серед військових. Цей захист також включає забезпечення прав у випадках повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, смерті годувальника, безробіття з причин, що не залежать від військовослужбовця, під час старості, та в інших ситуаціях, передбачених законодавством.

Держава забезпечує соціальне і професійне відновлення військовослужбовців, які були звільнені через скорочення штатів, організаційні зміни, стан здоров'я, а також строковиків, які не мали роботи до призову, у разі їхнього звернення. Члени сімей військовослужбовців також можуть пройти адаптацію за потреби і за їхнім зверненням. Цей процес відбувається під керівництвом відповідного центрального органу виконавчої влади, що відповідає за політику зайнятості, трудової міграції, трудових відносин та соціального захисту населення, фінансуючись з державного бюджету. Право на соціальну та професійну адаптацію також належить особам, які після служби у війську або вже звільнені, включаючи ветеранів війни, осіб з особливими заслугами перед державою, а також членам їх сімей, сім'ям загиблих або померлих ветеранів війни, та родинам загиблих чи померлих захисників України, як це визначено Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [4].

Психологічна підтримка здійснюється військовими психологами, які надають її у військових частинах або підрозділах. У деяких випадках така допомога надається у військово-медичних закладах охорони здоров'я згідно з встановленими процедурами, які затверджені центральними органами виконавчої влади.

Захист прав військовослужбовців відбувається через дії державних органів, які мають спеціальні повноваження для відновлення порушених

прав та забезпечення виконання юридичних обов'язків. Держава забезпечує військовослужбовцям достатню матеріальну підтримку, включаючи харчування, матеріальне забезпечення та фінансову складову. Військовослужбовцям виплачується щомісячна зарплата, різноманітні додаткові винагороди, компенсації, а також виплати за участь у бойових діях або перебування в полоні чи оточенні.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що через особливу природу військової служби, що пов'язана з обороною країни, військовослужбовцям надаються певні пільги, гарантії та компенсації згідно із законом. Ніхто не має права обмежувати права та свободи військовослужбовців та їхніх родин, які визначені законодавством України. Проблеми соціального захисту військовослужбовців регулюються Конституцією, законами та іншими правовими актами. Держава забезпечує військовослужбовцям необхідне матеріальне, фінансове та інше забезпечення, що відповідає умовам військової служби, для сприяння утримання та приваблення кваліфікованих військових кадрів.

Список використаних джерел

1. Журавльов М. В., Салімон О. М. Проблеми соціального захисту військовослужбовців в Україні. *Інтелект XXI*. 2023. № 2. С. 20–24. URL: <http://surl.li/ojeon>
2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 17.12.2023).
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 17.12.2023).
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ : станом на 2 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 17.12.2023).